

De ritu ecclesiae in celebratione adventus Domini, manuscrit. Ms 1753

El ms. 1753 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona és un recull factici possiblement format pel canonge Josep Jeroni Besora (m. 1665), que hi va deixar notes de propietat i que va llegar la seva magnífica biblioteca al convent de carmelites de Sant Josep de Barcelona. Al final d'una de les dues parts que integren el volum, *Opus manuscriptum de ritu Ecclesiae in celebratione adventus Domini*, en pergamí, del segle XIII, Pere Miquel Carbonell ha afegit una llarga nota, parcialment il·legible, encapçalada pel títol *De hospitalitate episcopi barcinonensis*. L'arxiver hi explica com ha trobat i traduït al llatí, entre les antigues cròniques en vulgar sobre els comtes de Barcelona, la història del bisbe Guibert (Guislabert); el fa germà del comte Ramon Berenguer I el Vell i afirma que va morir el 1042. Li interessa sobretot un episodi: l'actuació del bisbe com a protector de desvalguts, especialment durant una pesta que assola Barcelona, quan, en lloc d'unir-se als ciutadans que fugen de la ciutat, hi torna per fer-se càrrec dels malalts, complint amb el seu deure de pastor, i mor pocs dies després que l'epidèmia ha cessat, per bé que d'una altra malaltia. L'anècdota es refereix al vescomte i bisbe de Barcelona Guislabert, un dels impulsors de la construcció de la catedral romànica. Carbonell coneixia el personatge a través de l'episcopologi barceloní que inclou al *Memoriale magnum* (Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, memorial 49), editat parcialment al volum 29 de l'*España sagrada*.

A la nota retrobem el Carbonell interessat a introduir un personatge poc o gens conegut per la tradició autòctona, tal com havia fet amb el comte de Barcelona Bernat de Septimània; en aquest cas en tenia notícia a través de fonts italianes (Flavio Biondo, Bartolommeo Sacchi il Platina) i del seu cosí Jeroni Pau; en aquell, d'una font de la pròpia tradició no identificada. Hi apareix un tema recurrent en els textos que Carbonell adquireix, copia o redacta: els efectes de la pesta, sobretot des d'un punt de vista moral (l'obligació cristiana de no abandonar els conciutadans i tenir-ne cura), que aquí es concreta en pastoral (l'obligació del bisbe amb els seus fidels): "Hic bonus pastor maluit se ponere pestis discrimini vitaeque agere in suo lugenti ovili illiusque oves pascere ac eis praesidio esse, quam extra gregem in balneis corporis sui salutem expectare".

La qüestió sobre la licitud de fugir en temps de pesta era objecte de polèmica entre els coetanis; el tema, d'altra banda, tenia derivacions literàries -només cal pensar en el *Decameron*. Però també toca de ple l'experiència personal de l'autor, que en notes diverses esmenta episodis epidèmics patits per la ciutat, sobretot la pesta de 1490. Aquesta, on va perdre alguns fills, el va marcar fins al punt que al seu darrer testament, el 1516, fa remissió a favor de Pere Grau Llull dels deutes que ell i el seu avi Pere Grau tenien amb l'arxiver, com a agraïment per l'ajut prestat durant l'epidèmia.

En dos manuscrits més de la Biblioteca de la Universitat que havien pertangut a Carbonell, els números 123 i 591, hi ha textos relacionats amb la pesta, en català i en llatí, pertanyents a diferents gèneres i èpoques, siguin d'altres autors (Johannes de Tornamira, Sanccius de Riva Aurea, Johannes Jacobi, Ferran d'Aierbe i Rodrigo Sánchez de Arévalo), siguin propis (l'epístola *De consolatione pestilentiae*, datada el 1494).